

acestor diagrame explicative, care verifică, ordonă și explicitează munca lui Gh. Șincai. Rod al stagiilor de prelucrare a materialului manuscris, anexele din volum reprezintă un excelent material de lucru, pentru toți aceia care doresc să-i cunoască opera. Astfel, un imens volum de manuscrise este atent ordonat și prelucrat. Dincolo de litere, analiză și capitole se poate observa și efortul intelectual remarcabil al autoarei. Volume masive, zile și luni petrecute în biblioteci, vorbesc despre un efort care, dincolo de praful cărților, a marcat un remarcabil succes: *acela al refacerii stadiilor scriituri istoriografice* despre istoric, într-o manieră modernă deductivă, dinspre sursă către rezultatul final. Concluziile autoarei subscriu enunțului din titlu: restituirea vieții istoricului Gheorghe Șincai, și reprezintă deopotrivă un bilanț istoriografic, o biografie intelectuală în varianta unei abordări plurivalente de tip istorico-filologic, cu scopul conturării unui profil iluminist.

Textul volumului, *Recuperarea unui destin, Gheorghe Șincai, Hronica românilor*, te obligă la parcurgerea tuturor treptelor de construcție istoriografică parcurse odinioară de Gheorghe Șincai. Ordinea matematică, prin care Ana Maria Roman Negoii și-a tratat subiectul, departe de a da senzația unei viziuni mecaniciste, surprinde prin atașamentul față de textele istorice, în raport cu forma finală a cercetărilor. Citind cartea, lumea lui Gheorghe Șincai și opera sa devin mai inteligibile și descifrabile.

Gudor Botond

Cornel Tatai-Baltă, Vasile Șt. Crișan (1949-2003), Alba Iulia, Editura Altip, 2009, 112 p. (71 il. color)

Vernisajul de care a beneficiat *Expoziția de pictură – artă plastică Vasile Crișan*, în 16 mai 2009, la Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj, în contextul generos al festivităților ocazionate de împlinirea a 161 de ani de la Revoluția din 1848-1849, a constituit un cadru cultural propice pentru lansarea elegantei și necesarei cărți a prof. univ. dr. Cornel Tatai-Baltă, intitulată simplu *Vasile Șt. Crișan (1949-2003)*. Volumul, apariție editorială insolită, într-o ținută grafică de excepție, în deplină congruență cu universul artistic cultivat cu încăpățănare ardelenească, de-a lungul unei prea scurte vieți – din păcate – de artistul blăjean Vasile Șt. Crișan, se înscrie, în mod organic, în seria constantelor preocupări artistice, culturale și științifice ale experimentatului cercetător în Istoria artei, membru al Catedrei de Istorie de la *Alma Mater Apulensis*, de a demonstra, cu argumente irefutabile, că Blajul n-a fost, începând cu momentul Inochentie Micu-Klein, numai un centru bisericesc, școlar și politic, ci și un indiscutabil centru artistic în epoca Renașterii naționale, dar și după înfăptuirea Unirii Transilvaniei cu Regatul României Libere (1 Decembrie 1918), în perioada interbelică a României democratice și chiar în deceniile de după căderea „Cortinei de fier” (decembrie 1989).

Cartea de acum, consacrată universului picturii lui Vasile Șt. Crișan, editată prin efortul managerial, discret dar hotărâtor, al D-nei Dr. Maria Crișan (n. Tulea), văduva creatorului, ne aduce aminte, prin conținutul elevat și inspirat al discursului artistic semnat de Cornel Tatai-Baltă, nu numai de discuțiile de odinioară, purtate de noi cu Vasile Șt. Crișan în locuința-atelier din Blaj ori la Alba Iulia, în vara și toamna

anului 1999, artistul fiind de altfel un partener fermecător și redutabil, dar și de „liniștea din jur”, germinată de pânzele, acuarelele și desenele sale. O astfel de stare au trăit-o mulți din semenii noștri, care l-au cunoscut pe creator și i-au apreciat, sincer și nu comercial, lucrările. Între ei se numără, firește, la un loc de cinste, Cornel Tatai-Baltă, care și-a intitulat inspiratul studiu din volum „Pictura lui Vasile Șt. Crișan – un univers încărcat de emoție și poezie” (p. 5-21), text care rivalizează cu o cercetare quasimonografică asupra vieții, activității și operei lui Vasile Șt. Crișan. Acest coerent și convingător studiu, asupra căruia vom reveni la un moment dat, este însoțit de o generoasă „Bibliografie selectivă referitoare la arta plastică blăjeană” (p. 22-23), de real folos documentar în efortul de a accede către mesajul operei artistice autentice fiind și următoarea secvență din carte, „Bibliografie selectivă referitoare la pictorul Vasile Șt. Crișan prezentată cronologic” (p. 24-25).

O lectură atentă a studiului lui Cornel Tatai-Baltă este benefică pentru iubitorul creației artistice a lui Vasile Șt. Crișan, în direcția câtorva caracteristici principale. Trăvialul de-o viață al artistului se remarcă prin recrearea motivelor, preluate din artă, folclor, istorie și viață, pe care le interpretează în raport direct cu imaginația clipei și înclinațiile personale; pasiunea sa pentru sinteză și stilizare, proiectând fragmente cromatice pe spații destul de întinse; sobrietatea vocabularului cromatic (albastru, verde, violet), fără să absenteze în totalitate contrastele; efortul spre concentrare al operei (idee, desen, culoare), cu unele înclinații către arta abstractă; prezența constantă a unor metafore plastice în lucrări, unde găsim, dacă le privim cu înțelegere, emoție, poezie, vigoare dar și noblete; armonia dintre metodele clasice și moderne, de unde și finalizarea unor lucrări care emoționează privitorul etc. Din acest punct de vedere, oricare din imaginile după opera lui Vasile Șt. Crișan le-am privi, incluse în carte, ne conving nu numai de indiscutabila măiestrie a pictorului, ci și de mesajul peste decenii al artei sale autentice, care bucură și liniștesc pe cei care-i vizitează universul creației. De altfel, artistul de la Blaj a avut o viață întreagă, după cum aflăm din excelentul studiu al lui Cornel Tatai-Baltă, un reper în discursul artistic al lui Camil Ressu, Theodor Pallady, Nicolae Tonitza, Ion Țuculescu și Alexandru Ciucurencu, fără să-l uităm pe europeanul Pierre Bonnard, pe care i-a vizitat și revizitat, ori de câte ori a simțit nevoia.

Dar să dăm cuvântul exegetului de astăzi, care notează, îndreptățit: „[...] acesta a fost un pictor cu adevărat ajuns la maturitate. Deplin stăpân pe mijloacele de expresie, cu un stil și univers propriu, reușește să ne încânte mintea și inima. El a știut să asimileze în mod creator o serie de elemente și procedee din arta românească și universală, acordând atenție desenului, culorii și ideii. Ca atare, opera sa este severă, plină de vitalitate, lirică, misterioasă, capabilă să emoționeze. Pictura sa, ca și aceea a unchiului său Vasile Crișan din Cluj, nu încearcă să povestească ci să evoce, nu dorește să descrie ci să simbolizeze, nu aspiră să reproducă ci să interpreteze” (p. 20). Totodată, Lista reproducerilor – 71 imagini – (p. 26-32), la care se adaugă convingătoarele secvențe „Din cronicile plastice consacrate pictorului” (p. 33-34) și, surprinzător, din perspectiva universului creației artistului, „Din confesiunile în versuri ale pictorului despre artă, dragoste și existență” (p. 35-37), „Poezie din volumul lui Ioan Devai „Gânduri în alb și negru”, Blaj, 2006” (p. 38), în sfârșit rezumatul în limba franceză (p. 39-41), care facilitează accesul străinilor la un univers creator și artistic

autentic, sunt tot atâtea borne ale cunoașterii către indiscutabila operă a lui Vasile Șt. Crișan, căruia îi datorăm „[...] o pictură originală, inteligent gândită și măiestrit executată” (p. 21).

Dialogul pictorului Vasile Șt. Crișan cu societatea civilă a cunoscut, de-a lungul vieții sale, diferite forme de manifestare, de la pictură, acuarelă și desen până la confesiuni așternute pe hârtie, dovadă că, înainte de toate, artistul a lucrat, a iubit și a înțeles, într-o manieră aparte, viața. Cartea istoricului Cornel Tatai-Baltă este o posibilă cheie spre înțelegerea unui univers artistic original, care este autenticat, după opinia noastră, și de una din confesiunile lui Vasile Șt. Crișan: „În mine, tainic i-ascunsă o liră// O simt uneori când privesc soarele. // Corzile ei sunt raze prelungi// Și sunetul lor e atât de profund// Ca o poveste sfâșietoare e sunetul lor, // Ca o iubire încrustată-n memorie. // În mine sigur se frământă o liră// Uneori e soare, alteori un copil// Sau o sămânță, o rocă, // Dar totdeauna e o ideogramă a vieții//”.

Iacob Mârza

Ioan Opriș, *Managementul muzeal*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2008, 182 p.

Muzeul este un spațiu destinat colecționării, conservării și ocrotirii mărturiilor trecutului. Muzeul, în spațiul românesc, este în ultimii douăzeci de ani, în continuă căutare a căilor proprii și eficiente de funcționare.

Sub egida Muzeului Național de Istorie a României și a nou înființatului Centru Național de Cercetare și Documentare în Domeniul Muzeologiei „Radu Florescu”, în seria PRO MUSEO nr. I, apare o importantă contribuție la identificarea modalităților de recuperare a timpului, de apropiere spre o muzeografie, muzeotehnică sau expografie modernă, prin cea mai nouă lucrare a prof. univ. dr. Ioan Opriș. Dacă avem în vedere ultimele cărți dedicate de autor unei problematice asemănătoare, *Donatii și donatori*, București, Editura Oscar Print, 2007, *Provocarea noilor muzeografii*, Brăila, Editura Istros, 2008, această ultimă carte din același an are un titlu și cuprins, care pot lămurii una din problemele noi ale muzeografiei românești. *Managementul muzeal* este o carte-manual provocatoare, prin care Ioan Opriș oferă lectorului și publicului specializat sfaturi și soluții pentru o mai bună gestionare, administrare a patrimoniului muzeal, prin metode moderne aplicate în muzeele europene ș.a., prin practicarea managementului în instituții muzeale. Problematika managementului este specifică, după cum se știe, înainte de toate instituțiilor economice. Însă, în evoluția ultimilor ani, managementul nu poate fi ocolit nici în domeniul culturii, de conducătorii muzeelor, foștii directori de muzee devenind, de fapt, managerii muzeelor.

Managementul cultural-muzeal este dependent, ca și a oricare altă ramură a activității creative, de bani, timp, oameni, colecții, premise și echipamente. Această variată arie de interese pătrunde relativ lent în conștiința responsabililor cu activitate culturală și muzeală, mulți dintre ei fiind – de fapt și înainte de toate – cercetători în domeniul arheologiei și istoriei. Însă, obligația de a fi luată în serios activitatea vine dintr-o descreștere treptată a finanțării actului cultural din partea statului.